

Vällingklockan vid
Brinkens museum

Fridfull Jul och Gott Nytt År

tillönskas museiföreningens medlemmar, vänner och alla som genom donationer och arbete gynnat museiverksamheten 2007. Tack för Er insats – vi ser fram emot ett gott samarbete även år 2008.

Malax museiförening rf / styrelsen

Ordförandens tankar

Detta år har vi firat Malax kyrkosockens 400-års jubileum under olika former. Museiföreningen har i samarbete med kyrkan och kommunen tagit aktivt del i planeringen och genomförandet av olika evenemang för att fira dessa 400 år.

Det har hållits en hel rad högtidliga och stämningsfulla fester och evenemang för att fira kyrkosockens tillblivelse. För oss inom museiföreningen har det känts naturligt och självklart att ha en central roll vid arrangerandet av dessa tillställningar.

Den utställning "Så klädde vi oss förr", som ordnades i Tufvasgården, med kläder från 1700-, 1800- och 1900-talet rönt stor uppskattning av besökarna på Brinkenområdet under sommaren. I samband med den utställningen ordnades också en utställning av fälltacken

De fotoutställningar, som ordnades såväl av föreningen som kommunen rönt även de stor uppskattning. Vid arrangerandet av båda dessa utställningar medverkade föreningens experter.

Vid hembygdsdagen den 8 juli hölls festtalet av professor Nils Erik Villstrand. Han gav en initierad återblick på kyrkosockens 400-åriga historia, men berörde även tankvärt den nu aktuella kommunreformen, vilken strävar till allt större enheter i motsats till de intentioner makthavarna hade för 400 år sedan. Vi kan endast lämna åt eftervärlden att bedöma vem som hade klokare tankar.

Malax kyrkosockens jubileumsår är snart till ända och nya uppgifter och åtaganden väntar oss i föreningen.

Museernas byggnader fordrar hela tiden underhåll och såväl på Brinken som vid Båtmuseet finns planer på inredningar av nya utrymmen.

Malax museiförening erhöll den 25 september Långfors kvarn som gåva av Vilhelm Ljungkvist, Boris Grönroos, Karl Gustav Grönroos, Birger Udd, Stig-Johan Udd, Gunder Udd, samt Sven Börje Gullback.

Från Västra Finlands miljöcentral har vi fått löfte om ekonomiskt bidrag för att göra nödvändiga renoveringar för att hålla fastigheten i skick. Men eftersom deras bidrag i allmänhet endast uppgår till hälften av de uppskattade kostnaderna fordras det en hel del talkoinsatser, liksom även ekonomiska bidrag från annat håll för att kunna tillvarata och underhålla den enda kvarvarande kvarnen längs Malax å.

Jag passar här på tillfället att tacka styrelsemedlemmarna och talkogänget för alla de arbetstimmar, helt utan ersättning, som offrats på museernas verksamhet under året. Utan era insatser skulle det inte vara möjligt att upprätthålla denna verksamhet.

Jag önskar alla medlemmar en
God Jul och Ett Gott Nytt År!

Gustav Smulter

Malax kyrka,
Malax
sockens
andra sigill,
kronomagasinet.

Långfors kvarn, donerad till museiföreningen,
och flottning i Malax å

Kvarkens båtmuseum och "Herrgårds lada", som uppförts vid båtmuseet under året, är blickfång i "den nya infartsvyn" till Åminne.

Ett aktivt jubileumsår

Malax 400-årsfirande har riktat extra uppmärksamhet mot gångna tider och förhållanden. Det har då förstås varit naturligt att museiföreningen kunnat ge ett och annat bidrag till jubilerandet, ända från textil- och bildutställningarna som nämndes i ordförandespalten till framställandet av specialbrevmärken – ett märkesår utan märken vore ju litet halvgånget. Man kunde kanske också påminna om att museiföreningen genom sina representanter i kommunens historik-kommitté spelat en inte obetydlig roll för tillkomsten av första delen av Malax historia och ordnandet av det jubileumsseminarium i september som tillika var "release party" för historikboken.

Härmed inte sagt att museiföreningen inte också skulle ha kört sitt eget årsprogram. I Nissashaga har vandrarna längs Järnåldersleden kunnat beundra fornrosen, skålgropsstenar och ordförande Gustavs gräs- och slybetande sommarfår. Brinkens hembygdsmuseiområde och Kvarkens båtmuseum har invaderats av talkofolk, säsonganställda, och besökare enskilt och i grupp, somliga ända från Irland och Kalifornien. Bland de utåt mest synliga bestående resultaten av sommarens slit på Brinken finns några rödmyllade hus och ett gulskimrande nylagt pärttak.

Säregit i år har också varit att två mäktiga byggen utanför själva museiområdena kommit i fokus. Det gamla Kronomagasinet, *Kruunboode*, nära prästgården har återfått stentrappa och trappräck, städats upp och förevisats för allmänheten. Och helt nyligen har också Långfors kvarn, *Langforsch kvääne*, övergått i föreningens ägo, och planeringen börjat för behövliga istandsättningsåtgärder. Vid båtmuseet har en ny byggnad, Herrgårds lada, uppförts.

Föreningen har också nu ordnat egna publikutställningar i form av Båtens dag, hembygdsgård, blomsterdag och byggnadsarvsdag (anknuten till kronomagasinet), och ett för året helt nytt evene-

För seklet sedan

Under andra halvan av 1907 är det inte mycket i Malax som överskrider nyhets-trösklarna i regionens media. Chanserna kunde nog ha funnits, för tidens ottrygghet med mycket tjuveri och banditism gör tidvis intrång också i Svenskøsterbotten. Särskilt när gårdsfolket är borta på höängen gäller det att ha dörrarna hemmavid tillbommade, och helst en kvarlämnad gårdsvakt. Och klokt är det att ha pistolen med på hästforan så att man, som en Vöråbonde rapporteras ha gjort, med skrämskott kan jaga bort stråtrövare som dyker upp vid vägkanten. Men Malaxborna tycks ha förskonats från värre tillbud.

Några klagomål av signaturen "f.d. Malaxbo" i Vasabladets insändarspalt 12.9.1907 påminner om att **servicenivån** nog gått framåt de senaste 100 åren. Han ondgör sig å egna och andras vägnar över att kommunalläkaren tagit 10 dar ledigt utan att närmare kungöra därom, och att apoteket varit stängt tre gånger när han besökt det. Han medger dock att felet i princip varit hans eget, eftersom han uraktlåtitt att på förhand informera sig om huruvida apotekaren varit hemma. Svårare har han att acceptera att apotekaren en dag på utgående lär ha mött en flicka i medicinköpsärenden på trappan, men avspisat henne med ett "nej, jag måste fara hem jag nu" varefter han "hoppat upp på sin stålhest och surrat i väg". Postmästarn får sig en släng för att han på sin stängda kontorsdörr en gång lämnat ett meddelande att anlända brev "kan afhämtas å apoteket", fast i själva verket också apoteket varit lika stängt. Postmästarn levererar ett bemötande där han ironiserar över f.d. Malaxbos "dumma och onyttiga" anmärkning och försäkrar att om han på förhand känt till dennes ankomst hade han förstås nog "ställt sig på post med hatten i hand och lekamen i 45 graders vinkel".

mang var ett allsångstillfälle i juli med gäster från Visans vänner. Under sommaren hölls ett populärt lopptorg i sommarfåhuset.

De lokalhistoriska forskarna har fortsatt med att utreda gammal möbelsløj, tidigare sång- och musikliv samt Daniel Kiöping-släkten. I motsats till fjolårets publikationsboom har under 2007 bara en bok getts ut, men det rör sig i stället om en verkligt betydelsefull

Mångsysslande Malaxkantorn
G. A. Nessler dog 27.12.1907

Anders Hendricksson

Årets dödsfall att notera var pensionerade kantor **Gustaf Adolf Nesslers bortgång** den 27 december. Nesslers bäriga basstämma klingade mäktigt i kyrkan och han frånträdde kantorstjänsten först när han gick på sitt åttionde år. Den mångkunnige och mångsysslande mannen blev också känd som bildningsivrare, jordbrukare, kvarnägare, trä- och metallsløjare samt långvarig kommunalstämмоordförande. Han blev uppmärksammas inte bara i hemkommunen utan förlänades t.ex. också av Kejserliga finska hushållnings-sällskapet dess större silvermedalj jämte 100 mark och en skotsk plog. Och i Vasa väckte han uppeende med att 1869 visa sig på en egenhändigt byggd velociped. I Vbl berättas om hur mekaniker (!) Nessler från Malaks åkt med sitt fordon i esplanaderna "till talrika åskådares förtjusning ganska snabbt". Också beträffande kantorns söner finns en liten anekdotflora, ur vilken vi kan plocka följande blomster (förmedlat av Viktor Forsberg): Nessler hade tillhållit sina pojkar att alltid tänka efter tre gånger innan de påstod något. När fadern en vinterkväll frusen kommer in och slår sig ned intill den värmande brasan, upphäver småningom en av sönerna bekymrat sin röst: "Jag tänker . . . Jag tänker . . . Jag tänker . . . Det brinner i pappas rock!"

utgåva: det länge efterlysta nytrycket av Helmer Smeds innehållsrika avhandling *Malaxbygden*. Viktigt för lokalhistorikerna och den övriga museiverksamheten har varit arbetet med att organisera samlingarna i det nya arkivet, ett arbete som säkert behöver fortgå ännu länge framöver.

Blommornas dag var en välbesökt och uppskattad utställning. Här gör föreningens sekreterare Gunnel Smulter en blombukett, medan dottern Jenna, vår hemsidas webmaster, ser på.

Museidagar i Borgå

Tillgänglighet var tema på de finlandssvenska museidagarna i Borgå 22–23 september. Inga Österblad deltog från Malax, tillsammans med ett busslass andra museientusiaster från Österbotten. Vi låter Inga berätta:

De egentliga föreläsningarna inleddes av biskop **Gustav Björkstrand**, som talade om tillgängligheten i kyrkorna. Det fanns tydligen ett och annat att förbättra där också, t.ex. för att ge rullstolsbundna en möjlighet att få nattvarden vid altarrundeln.

Gunnar Häger var nästa talare. Han är chef för ett projekt som syftar till att göra hembygdsgårdarna mera tillgängliga för personer med olika handikapp. Han har själv nedsatt syn. Han har undersökt 100 olika stora hembygdsgårdar i Sverige och var väl införstådd med vad som är möjligt att förbättra. Viktigt är att på förhand informera om vad som är tillgängligt och vad som inte är det (hemsidor, tryckta broschyrer m.fl. rekommendationer, alltid med adressen till museet utsatt). Annat viktigt:

- invaparkeringen högst 10 meter från huvudingången
- samlingslokal där man på förhand informerar om vad som är tillgängligt på museet
- ramper mellan husen så att inte rullstolarna kör fast i leran
- lånerullstol, som tillhör museet
- ramper över höga trösklar (utläggs vid behov)
- färgmarkering på nedersta och översta trappstegen, kan vara taraband
- tydliga texter med ljusgul eller beige bakgrund med svart text. Svart på vitt (eller tvärtom) är sämsta tänkbara för en synskadad
- kopior av en del föremål som synskadade/skolbarn/andra kan känna på
- stora fotografier av interiörer på övre våningar med besvärliga trappor
- bärbara hörslingor
- växter som ger allergiska utslag bör finnas på ett bestämt ställe som det ges information om
- dataprogram Mb3 format, Daisy, audioguide
- www.hembygd.se

Tips!

Idéer!

Ant Simons från www.kulturhuset.fi:
- mera material för allmänhet och turister. Men inte värdefulla saker, tjuvar kan också läsa
- kopiera goda idéer
- håll internet öppet, speciellt material bakom lösenord
- dokumentera ett föremål i taget, med texter och bilder, ljud

Åsa Zäll, Nordiska museet i Stockholm:
- tänk på målgrupperna. En pensionär vill inte ha samma information som en yngre person.
- uppgifterna på hemsidan bör bytas ofta. Korta texter, ingen läser långa texter numera.
- utnyttja all typ av gratisreklam. Var med i sambroschyrer.
- gör små klatschiga broschyrer som får plats i fickan eller handväskan.
- små utställningar med meddelande och pressen inbjuden (bästa reklamen)
- håll seminarier, föreläsningar, antikkurser.

Bror Antus

– eldsjäl vid båtmuseet –

har många järn i elden. Förutom sin forskning kring "vingelkalkar" (se nedan) har han under tre års tid systematiskt registrerat och mätt upp båtmuseets **segel och nät**. Nästa år blir hans infomappar färdiga och överläts till båtmuseet. Ett jättejobb avslutas då, men arbetet fortsätter allteftersom ny information, och nya donationssegel och -nät fås.

Vingel- och pikkakalkar

Transportsektorn har under en överskådlig tid försetts med hjälpmedel i olika former och utföranden. Folk som rör sig ute på isvidderna, och då i första hand fiskare, har inga grusade utstakade vägbanor att hålla sig till. Transporten av utrustning och fångster kräver vid isförhållanden fortskaffningsmedel som häst och släde, kälke, sparkstötting med mera.

Det för gemene man vanligaste fordonet var sparkstöttingen, stor nog att bära fisk-

fångsten. Det var ett drygt jobb att ta hem fångsten då isen ofta var täckt av snö. Ibland var det blankis.

Männen som kom ur kriget behövde jobb. Enligt muntlig tradition (Bergö) använde ryssarna under kriget i Finska viken fordon/kalkar försedda med drivhjul i stål med taggar i slitbanan.

Till dags dato 2007 har framkommit att från Bergö förde Lennart Back sin sparkstötting gjord i trä till smeden Tor Köping i Malax, Åminne, för att förse den med ett drivdon, detta hände 1952–1953. Ekipaget verkade "ha tagit skruv" för nu ville allt flera ha en liknande kälke. Hur många kalkar som tillverkades håller undertecknad som bäst på att undersöka. Variationer förekommer bland de "vingel- och pikkakalkar" som förfärdigades av olika smeder och verkstäder som t.ex. Björkqvist i Molpe och Bergfolk i Korsnäs.

Två huvudtyper förekommer bland dessa kalkar/fordon: den ena typen är "dragande", den andra "påskjutande". Du, Vällinglockans läsare och alla andra, kan själv bilda dig en uppfattning om ekipagen på Kvarkens båtmuseum i Åminne.

9.10.2007: **Bror Antus**

medlem i Malax Museiförening

Två pikkakalkar speglar sig i kvällssolen vid båtmuseet. Båge kalkarna är av typen "dragande". Den till höger i bild visar endast drivdonet. På insidan finns flera kalkar, bl.a. en segelförsedd.

Christian Plejel för Skärgårdsmuseer:
- tillgänglighet, entreavgift, gratis, sortiavgift
Seffers:

- ingen entreavgift, men frivillig sortiavgift. Säg ingenting, men ha en tydlig lapp om saken.

Sten Enbom, Sibbo:

- infoblad 3 ggr om året till medlemmarna, hantverkare på söndagarna
- 171 medlemmar 2004, 460 medlemmar idag!

Museilaboratoriet:

- inspirera hembygdsforskare
www.museilaboratoriet.fi. Hemmafronten. Material från krigstiden.

På lördagskvällen ordnades samkväm med mat och program, och på söndagen gjordes en guidad tur med fullsatt buss till Pernå längs

Kungsvägen. Anhalter var Micael Agricola-museet och Tervik herrgård. Efter fisksoppa i Rönnsås avslutades exkursionen med besök i Skärgårdsmuseet, som finns i en jättestor f.d. stenladugård och en lika stor foderlada parallellt med ladugården. Där finns några stora båtar av nyländsk modell och de hade under arbete halvmeterstora modellbåtar av alla båttyper som använts i trakten. Massor av motorer finns, bl.a. en ursprunglig Ewinrude. Utställningar finns på vindsvåningarna i båda husen och vitriner var gjorda av fisklådor.

Efter exkursionen startade bussresan till Österbotten.

I.Ö.

6 nya
julkort!

Glöm inte att köpa
"MALAX 400 ÅR"-
klistermärken för
julkorten! (365 4371)

Böcker till specialpris under november och december:

Malaxbygden 30 e (40e). Kiöping-släktböcker: "Beata" 30 e (47e); "Karin och Margareta" 40 e (55e), och "Elisabet", 2 volymer, 60 e (90e). Böckerna kan köpas i ortens banker och affärer eller via Karl-Gustaf Dahlsten 365 4371 eller Siri Hagback 365 4344.

Notiser

- Kolla vår hemsida <http://museum.malax.fi>
Där finns information om museiföreningen, evenemang, aktuellt m.m. Duktig webmaster är Jenna Smulter.

- I Flottningskjulet vid båtmuseet öppnas en **utställning om flottning** i Malax å nästa sommar. Har du material kring flottningen (föremål, papper, bilder) kan du kontakta Göran Strömfors 365 1123.

- **Medverka i Vällingklockan!** Framöver torde infobladen utkomma som åttasidiga nummer. Det ger mera utrymme för artiklar, bilder, rapporter, idéer, information. Bidrag emottages tacksamt från föreningsmedlemmarna! Nästa nummer utkommer i maj 2008.

Våra aktiva talgoarbetare **Sulo Tuomela** (t.v.) och **Bror Antus** uppvaktades på föreningens "säsongavslutning" då de fyllt 85 resp. 70 år. Under året har Sulos bilder från kriget skannats till föreningens bildarkiv, bl.a. ett minnesmärke i ryska Shemensi.

En **värdefull donation** med inemot 100 gamla föremål har donerats av **Helena och Sven Aspegren**. Föremålen är från deras barndoms hem. Kring donationen gjorde Malax-TV ett uppskattat program, där Sven och Helena berättade om föremålen. Fina uppgifter erhöles för katalogiseringen.

Julkranzar!

Vår trädgårdsexpert **Irma Lintulaakso** gör julkransar och buketter av torkade blommor mot beställning, 040 7577180.

Leif Finns

MALAX MUSEIFÖRENING rf

Ta kontakt!

Närmare uppgifter om medlemskap, talgoarbeten, donationer m.m. ger **styrelsemedlemmarna 2008:**

Gustav Smulter (**ordf.**) 322 1961
Karl-Gustaf Dahlsten (**viceordf.**) 365 4371
Vidar Björknäs 365 1297
Britt-Helen Flemming (**kassör**) 365 4572,
Siri Hagback 365 4344
Gunnel Smulter (**sekr.**) 365 4595
Göran Strömfors (**båtmus. sekr.**) 365 1123
Nils Sund 365 4152
Inga Österblad 365 1808
Gunvor Brokvist (adjungerad) 365 4152
Leif Finns (adjungerad) 365 1063

Vid museernas öppethållning:

Brinkens museum 365 1913,
Kvarkens båtmuseum 365 1933

Internet: <http://museum.malax.fi>

Vällingklockan. December 2007.

Redaktör: Leif Finns. **Layout** och nutida museibilder (om ej annat nämns): Göran Strömfors/
Malax museiförenings bildsamling.

Skogshuggarstugan på Trutören

Bo & Kerstin Kullberg

Malax församling äger en stuga och häststall på Trutören. Stugan och stallet har använts av skogshuggare vid avverkningar i församlingens skogar på Trutören.

Bo Kullberg och Lars Ekstrand har sett till att stugans tak och fönster har hållits i skick, men värre har det varit med stallet.

Stallstaket hade farit väldigt illa och det såg ut som om hela stallet skulle skatta åt förgängelsen. Bo Kullberg tog kontakt med undertecknad för drygt ett år sedan och frågade om museiföreningen kunde göra något åt saken.

Vi ansåg att stugan och stallet borde bevaras åt eftervärlden och anhöll om ett penningbidrag från Aktia Sparbanksstiftelsen i Malax. Stiftelsen tyckte likadant som styrelsen i museiföreningen och beviljade 1000 euro för renoveringen.

sen i museiföreningen och beviljade 1000 euro för renoveringen.

Ett talkogäng med Bo Kullberg och Daniel Björkell i spetsen tog sig an renoveringen och nu har stallet nytt spirverk och vattentak. Ännu återstår att spika bräder på väggarna, men förhoppningsvis skall detta kunna ske inkommande sommar.

Talkogänget består av följande personer: Bo Kullberg, Daniel Björkell, Lars Ekstrand, Ingmar Hagstrand, Karl-Erik Hägen, Mats Back, Christer Hägen, Karl-Johan Stendahl, Brynolf Styrén, Elof Lindholm, Doris Hagstrand och Kerstin Kullberg.

Bo & Kerstin Kullberg

På bilden syns Lars Ekstrand, Ingmar Hagstrand och Karl-Erik Hägen.

Gustav Smulter